

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТА РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»
(для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання
напряму підготовки 6.020107 – «Туризм»)

Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни **«Економіка і ціноутворення в галузі туризму»** (для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.020107 – "Туризм") / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва, Уклад.: С. О. Погасій, Л. А. Нохріна. – Харків: ХНАМГ, 2011 – 23 с.

Укладачі: С. О. Погасій
Л. А. Нохріна

Рецензент: д. е. н., професор І. М. Писаревський

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства, протокол № 11
від 01.07.2010 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
1.1 Мета, предмет і місце дисципліни.....	5
1.2 Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни.....	5
1.3 Освітньо-кваліфікаційні вимоги.....	6
1.4 Рекомендована основна навчальна література.....	7
1.5 Анотації програми навчальної дисципліни.....	7
2 РОБОЧА ПРОГРАМА.....	9
2.1 Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	10
2.2 Тематичний план навчальної дисципліни.....	10
2.3 Зміст навчальної дисципліни за модулями й темами.....	12
2.4 Плани лекцій.....	13
2.5 Плани практичних (семінарських) занять.....	15
2.6 Індивідуальне завдання.....	18
2.7 Самостійна робота студентів.....	18
2.8 Запитання для самоконтролю.....	18
2.9 Система поточного і підсумкового контролю знань студентів.....	19
2.10 Список літератури рекомендованої для вивчення дисципліни.....	22

ВСТУП

Програму та робочу програму розроблено на основі:

ГСВО МОНУ Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра з напрямку «Туризм»;

ГСВО МОНУ Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра з напрямку «Туризм»;

СВО ХНАМГ Навчальний план підготовки бакалавра напряму 6.020107 – «Туризм», 2007.

Навчальним планом з даної дисципліни передбачені такі види робіт, як лекції, практичні заняття, курсова робота, самостійна робота.

Програма навчальної дисципліни визначає мету, предмет, місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки бакалаврів, зміст дисципліни, освітньо-кваліфікаційні вимоги до бакалаврів, які забезпечуються дисципліною «Економіка і ціноутворення на підприємствах галузі туризму».

Робоча програма містять перелік питань дисципліни з розподілом за темами і змістовими модулями та визначенням кількості годин на їх вивчення в процесі аудиторної та самостійної роботи, план проведення лекцій, практичних занять та виконання самостійної роботи, теми індивідуальних навчально-дослідних завдань, контрольні запитання для перевірки засвоєння матеріалу, характеристику системи оцінювання знань студентів за даною дисципліною, список літератури.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). На лекціях розглядаються основні питання курсу. Найбільш важливі та складні питання винесено на розгляд та обговорення під час практичних занять. Поглиблене вивчення окремих питань та закріплення знань здійснюється під час виконання самостійної роботи, якій приділяється значна увага.

Робочу програму розроблено з урахуванням вимог Болонської декларації.

1. ПРОГРАММА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, предмет і місце дисципліни

Мета дисципліни: формування у студентів сучасного економічного мислення та системи спеціальних знань в галузі економіки та управління підприємствами галузі туризму, засвоєння особливостей прояву економічних законів і закономірностей в економічній діяльності підприємств галузі туризму, застосування механізму ціноутворення для підприємств галузі туризму та придбання практичних навичок і прийомів економічного обґрунтування управлінських рішень, щодо обсягів реалізації послуг, витрат ресурсів, собівартості, доходів, прибутку, рентабельності та цін на послуги підприємств галузі туризму.

Предмет дисципліни: економічні показники діяльності підприємств галузі туризму та механізм формування цін на послуги даних підприємств.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки бакалаврів наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1. – Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки бакалаврів

Дисципліни, що передують вивченню даної дисципліни	Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну
1. Економічна теорія	1..Фінанси підприємства
2. Організація туризму	2. Аналіз діяльності підприємств туризму
3. Технологія туристської діяльності	3. Фінанси та фінанси підприємств
4. Правознавство	4. Державний екзамєн з бакалаврату
5. Статистика	
6. Економіка підприємства	

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

МОДУЛЬ 1. Економіка і ціноутворення в галузі туризму

(3 кредити / 108 годин)

Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи: визначення галузі туризму, роль галузі туризму в економіці країни, державне регулювання діяльністю підприємств галузі туризму, особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму, трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму.

Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи: загальні положення про витрати і доходи в туристській діяльності, визначення витрат підприємств галузі туризму, розрахунок цін на послуги підприємств галузі туризму, формування доходів на підприємствах галузі туризму, управління цінами на послуги підприємств галузі туризму.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Освітньо-кваліфікаційні вимоги до бакалаврів наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Освітньо-кваліфікаційні вимоги до бакалаврів

Виробничий соціальні функції	Типове завдання діяльності	Вміння та знання
1	2	3
Проектувальна	Обґрунтування рішень з питань розробки проекту туристського маршруту, окремих туристських послуг	Проектувати тур та розраховувати його калькуляцію, використовуючи існуючі технології формування турпродукту та методики калькулювання вартості туру
	Обґрунтування розробки проекту турпродукту	Формувати відповідне завантаження підприємства роботою та обсяг прибутку, його розподіл та використання, застосовуючи методики ситуаційного аналізу мікро і макросередовища, враховуючи обсяги надання послуг та чинники, що впливають на економічний стан турпідприємства
	Планування та прогнозування обсягів діяльності суб'єкта господарювання в межах створення та реалізації турпродукту	Здійснювати багатоваріантні розрахунки цін на турпродукт на підставі інформації про дію механізму формування ринкових цін на послуги, використовуючи діючі методики калькуляції вартості туру та ціноутворення

1	2	3
	Прогнозування динаміки попиту на турпродукт	Обґрунтовувати варіанти цінової політики в умовах зміни попиту та якості послуг, використовуючи методики ціноутворення, коригувати обсяги, асортимент та ціни за одиницю послуг, що надаються, досліджуючи і прогножуючи сезонні коливання, використовуючи методи визначення сезонних коливань, методи прогнозування та структуру витрат на одиницю послуги
Виконавська (технологічна)	Оформлення спеціальної документації на оізнних стадіях формування та реалізації туру	Здійснювати економічне обґрунтування та коригування цін на підставі розуміння дії механізму формування ринкових цін на послуги

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Азар В.И, Туманов С.Ю. Экономика туристского рынка. – М., 1998. – 432 с.
2. Балабанов И.Т. Балабанов А.И. Экономика туризма: Учебн. Пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
3. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
4. Здоров А.Б. Экономика туризма: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
5. Ладыженская Р.С. Экономика туризма: Учеб. Пособие. – Харьков: ХНАМГ, 2004. – 214 с.
6. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Планування діяльності туристичних підприємств: Навч. посібник. - К.: Знання, 2005. – 241 с.

Анотація програми навчальної дисципліни

Мета дисципліни: формування у студентів сучасного економічного мислення та системи спеціальних знань в галузі економіки та управління підприємствами галузі туризму, засвоєння особливостей прояву економічних законів і закономірностей в економічній діяльності підприємств галузі туризму, застосування механізму ціноутворення для підприємств галузі туризму та придбання практичних навичок і прийомів економічного обґрунтування управлінських рішень, щодо обсягів реалізації послуг, витрат ресурсів, собівартості, доходів, прибутку, рентабельності та цін на послуги підприємств галузі туризму.

Предмет дисципліни: економічні показники діяльності підприємств галузі туризму та механізм формування цін на послуги даних підприємств.

Змістові модулі: особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму; особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму.

Аннотация программы учебной дисциплины

Цель дисциплины: формирование у студентов современного экономического мышления и системы специальных знаний в отрасли экономики и управления предприятиями отрасли туризма, усвоение особенностей проявления экономических законов и закономерностей в экономической деятельности предприятий отрасли туризма, применение механизма ценообразования для предприятий отрасли туризма и приобретения практических навыков и приемов экономического обоснования управленческих решений, относительно объемов реализации услуг, расходов ресурсов, себестоимости, доходов, прибыли, рентабельности и цен на услуги предприятий отрасли туризма.

Предмет дисциплины: экономические показатели деятельности предприятий отрасли туризма и механизм формирования цен на услуги данных предприятий.

Смысловые модули: особенности определения экономических показателей объемов работы и использования трудовых ресурсов предприятий отрасли туризма; особенности ценообразования на предприятиях отрасли туризма.

Annotation to the program of academic discipline

Objective: forming modern economic thought and system of the special knowledges in industry of economy and management by the enterprises of tourist industry, mastering of features of action of economic laws and regularities in economic activity of enterprises of tourist industry, application of mechanism of price forming for the enterprises of tourist industry and acquisition of practical skills and actions of economically substantiated administrative decisions as to the volumes of selling of services, expenditures of resources, prime price, incomes, profits, profitability and prices on services of enterprises of tourist industry.

Subject: economic performance indicators of enterprises of tourist industry and mechanism of forming of prices on services of the enterprises.

Content modules: features of determination of economic indicators of volumes of work and use of labour resources of enterprises of tourist industry; features of price forming on the enterprises of tourist industry.

2 РОБОЧА ПРОГРАМА

Структура навчальної дисципліни «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» для денної форми навчання наведена в табл.2.1, для заочної – в табл. 2.2.

Таблиця 2.1 - Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання

Характеристика дисципліни: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних до ECTS - 3,0 у тому числі: змістових модулів–2; самостійна робота: курсова робота	Шифр і назва галузі знань: 0201 «Культура»	Нормативна Рік підготовки: 3. Семестр: 5
Кількість годин: усього – 108; за змістовими модулями: модуль 1 – 54 год.; модуль 2 – 54 год.	Код і напрям підготовки: 6.020107 «Туризм».	Лекції: кількість годин – 30. Практичні заняття: кількість годин – 30. Самостійна робота: кількість годин – 48
Кількість тижнів викладання дисципліни - 15. Кількість годин за тиждень: 7,2.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр.	Вид контролю: іспит

Таблиця 2.2 - Структура навчальної дисципліни для заочної форми навчання

Характеристика дисципліни: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних до ECTS - 3,0 у тому числі: змістових модулів–2; самостійна робота: курсова робота.	Шифр і назва галузі знань: 0201 «Культура»	За вибором ХНАМГ (обов'язкова) Рік підготовки: 4. Семестр: 8
Кількість годин: усього – 108; за змістовими модулями: модуль 1 – 54 год.; модуль 2 – 54 год.	Код і напрям підготовки: 6.020107 «Туризм».	Лекції: кількість годин – 8. Практичні заняття: кількість годин – 10. Самостійна робота: кількість годин – 90
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр.	Вид контролю: іспит

2.1 Кваліфікаційні вимоги до студентів

Дисципліна «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» є нормативною дисципліною для підготовки бакалаврів за напрямом 6.020107 – «Туризм».

Перед початком вивчення дисципліни з метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні отримати знання і навички з дисципліни економічна теорія, організація туризму, технологія туристської діяльності, правознавство, статистика, економіка підприємства

У результаті вивчення дисципліни студент повинен вміти:

- проектувати тур та розраховувати його калькуляцію, використовуючи існуючі технології формування турпродукту та методики калькулювання вартості туру;

- формувати відповідне завантаження підприємства роботою та обсяг прибутку, його розподіл та використання, застосовуючи методики ситуаційного аналізу мікро і макросередовища, враховуючи обсяги надання послуг та чинники, що впливають на економічний стан турпідприємства;

- здійснювати багатоваріантні розрахунки цін на турпродукт на підставі інформації про дію механізму формування ринкових цін на послуги, використовуючи діючі методики калькуляції вартості туру та ціноутворення;

- обґрунтовувати варіанти цінової політики в умовах зміни попиту та якості послуг, використовуючи методики ціноутворення, коригувати обсяги, асортимент та ціни за одиницю послуг, що надаються, досліджуючи і прогножуючи сезонні коливання, використовуючи методики визначення сезонних коливань, методи прогнозування та структуру витрат на одиницю послуги;

- здійснювати економічне обґрунтування та коригування цін на підставі розуміння дії механізму формування ринкових цін на послуги

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів з напрямку 6.020107 – «Туризм».

2.2 Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами й методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» об'єднано в один модуль, який містить два змістових модулі, що містять відносно окремі самостійні блоки дисципліни, які логічно пов'язують кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота студента. Самостійна робота складається із самостійного вивчення окремих питань та виконання курсової роботи. Структура залікового кредиту дисципліни наведена в табл. 2.3 та табл. 2.4.

Таблиця 2.3 – Структура залікового кредиту навчальної дисципліни для денної форми навчання

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»				
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.				
Тема 1 Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в економіці країни	2	2		4
Тема 2 Основні показники оцінки туристської діяльності та особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму	10	10	8	6
Тема 3 Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму	4	4	4	4
Разом годин за змістовим модулем 1.1	16	16	12	14
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму				
Тема 4 Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму	10	10	8	6
Тема 5 Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму	4	4		8
Разом годин за змістовим модулем 1.2	14	14	8	14
Усього годин за модулем 1	30	30	20	28

Таблиця 2.4 - Структура залікового кредиту навчальної дисципліни для
заочної форми навчання

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Індивідуальн а робота	Самостійна робота
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»				
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів робо- ти та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.				
Тема 1 Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в економіці країни	2	2		5
Тема 2 Основні показники оцінки туристської діяльно- сті та особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму	2	4	16	13
Тема 3 Трудові ресурси та оплата праці на підприємс- твах галузі туризму			6	6
Разом годин за змістовим модулем 1.1	4	6	22	24
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму				
Тема 4 Особливості ціноутворення на ринку галузі ту- ризму	4	4	18	14
Тема 5 Стратегія і тактика управління цінами на по- слуги підприємств галузі туризму				12
Разом годин за змістовим модулем 1.2	4	4	18	26
Усього годин за модулем 1	8	10	40	50

2.3 Зміст навчальної дисципліни за модулями й темами

Модуль 1 «Економіка і ціноутворення в галузі туризму»

**Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показни-
ків обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі
туризму.**

**Тема 1 Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в
економіці країни.**

Визначення галузі туризму. Складові галузі туризму. Державне регулю-
вання діяльністю підприємств галузі туризму. Функції органів державного
управління діяльністю підприємств галузі туризму на різних рівнях.

Тема 2 Основні показники оцінки туристської діяльності та особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму.

Основні показники оцінки туристської діяльності. Визначення основних показників оцінки обсягів роботи туроператорів та турагентів. Основні показники оцінки обсягів надання послуг готельних підприємств. Поняття про товарооборот. Оцінка обсягів послуг та виробництва продукції на підприємствах ресторанного господарства

Тема 3 Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму.

Показники оцінювання стану та ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах галузі туризму. Мотивація праці та організація заробітної плати на підприємствах галузі туризму.

Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму

Тема 4 Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму.

Загальні положення про витрати і доходи в туристській діяльності. Визначення витрат туристського підприємства та ціни турпродукту. Сутність і роль доходів підприємств туристського бізнесу. Економічний механізм формування й розподілу доходів та фінансових результатів туристських підприємств. Визначення витрат та цін на готельні послуги. Формування доходів та фінансових результатів готелю. Визначення вартості продукції в підприємствах харчування. Визначення витрат, доходів та фінансових результатів в підприємствах харчування

Тема 5 Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму.

Особливості розробки та складання цінової політики. Обґрунтування вибору цінових стратегій підприємства

2.4 Плани лекцій

Лекція є основною формою проведення аудиторних занять, на яких лектор викладає основні положення дисципліни за темами курсу.

Навчальним планом підготовки за напрямом «Туризм» з дисципліни «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» передбачено 30 годин лекцій.

План лекційного курсу для денної форми навчання наведено у табл. 2.5., для заочної – у табл. 2.6.

Лекційний курс рівномірно розподіляється на два змістових модулі.

По закінченні опрацювання матеріалу дисципліни за кожним змістовим модулем проводиться поточний контроль, результати якого заносять у залікову відомість.

Таблиця 2.5 – План лекційного курсу для денної форми навчання

№ лекції	Зміст	Кількість годин
1	2	3
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»		30
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.		16
1	Тема 1. Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в економіці країни	2
2	Тема 2.1. Основні показники оцінки туристської діяльності	2
3	Тема 2.2. Формування виробничої програми туроператорів	2
4	Тема 2.3. Формування виробничої програми туроператорів (продовження)	2
5	Тема 2.4. Формування виробничої програми готельних підприємств	2
6	Тема 2.5. Поняття товарообороту. Формування виробничої програми підприємств ресторанного господарства	2
7	Тема 3.1 Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму. Показники оцінки стану та ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах галузі туризму	2
8	Тема 3.2 Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму. Мотивація праці та організація заробітної плати на підприємствах галузі туризму	2
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму		14
9	Тема 4.1. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Загальні положення. Визначення витрат туроператорів та турагентів	2
10	Тема 4.2. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Розрахунок ціни турупродукту	2
11	Тема 4.3. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Формування доходів та фінансових результатів туроператорів та турагентів	2
12	Тема 4.4. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат готельних підприємств. Розрахунок цін на готельні послуги. Формування доходів та фінансових результатів готельних підприємств	2

1	2	3
13	Тема 4.5. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат підприємств ресторанного господарства. Розрахунок цін на продукцію та послуги підприємств ресторанного господарства. Формування доходів та фінансових результатів підприємств ресторанного господарства	2
14	Тема 5.1 Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму. Формування цінової політики.	2
15	Тема 5.2 Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму. Обґрунтування вибору цінових стратегій підприємств галузі туризму.	2

Таблиця 2.6 – План лекційного курсу для заочної форми навчання

№ лекції	Зміст	Кількість годин
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»		8
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.		4
1	Тема 1. Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в економіці країни	2
	Тема 2 Основні показники оцінки туристської діяльності. Формування виробничої програми підприємств галузі туризму	2
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму		4
	Тема 4. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму.	4

2.5 Плани практичних (семінарських) занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь і навичок виконання певних видів роботи.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або в малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, і підведення підсумків з представленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу.

У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія з попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена при обговоренні.

Плани практичних(семінарських) занять для денної форми навчання наведено в табл. 2.7, для заочної – в табл. 2.8.

Слід звернути увагу, що на останньому занятті кожного змістового модуля для студентів денної форми навчання проводиться тестування, метою якого є перевірка засвоєння знань студентами. Результати тестування враховують при визначенні оцінки поточного контролю роботи студентів за змістовим модулем.

Таблиця 2.7 – План проведення практичних занять для денної форми навчання

№ заняття	Зміст	Кількість годин
1	2	3
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»		30
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.		16
1	Тема 1. Визначення сутності терміну «галузь туризму» та її місце в економіці країни	2
2	Тема 2.1. Основні показники оцінки туристської діяльності	2
3	Тема 2.2. Формування виробничої програми туроператорів	2
4	Тема 2.3. Формування виробничої програми туроператорів (продовження)	2
5	Тема 2.4. Формування виробничої програми готельних підприємств	2
6	Тема 2.5. Поняття товарообороту. Формування виробничої програми підприємств ресторанного господарства	2
7	Тема 3.1. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму. Показники оцінки стану та ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах галузі туризму	2
8	Тема 3.2. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах галузі туризму. Мотивація праці та організація заробітної плати на підприємствах галузі туризму Тестування за змістовим модулем 1.1	1 1
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму		14
9	Тема 4.1. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Загальні положення. Визначення витрат туроператорів та турагентів	2
10	Тема 4.2. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Розрахунок ціни турупродукту	2

Продовження табл. 2.7

1	2	3
11	Тема 4.3. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Формування доходів та фінансових результатів туроператорів та турагентів	2
12	Тема 4.4. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат готельних підприємств. Розрахунок цін на готельні послуги. Формування доходів та фінансових результатів готельних підприємств	2
13	Тема 4.5. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат підприємств ресторанного господарства. Розрахунок цін на продукцію та послуги підприємств ресторанного господарства. Формування доходів та фінансових результатів підприємств ресторанного господарства	2
14	Тема 5.1. Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму. Формування цінової політики.	2
15	Тема 5.2. Стратегія і тактика управління цінами на послуги підприємств галузі туризму. Обґрунтування вибору цінових стратегій підприємств галузі туризму. Тестування за змістовим модулем 1.2	1 1

Таблиця 2.8 – План проведення практичних занять для заочної форми навчання

№ заняття	Зміст	Кількість годин
1	2	3
МОДУЛЬ 1. «ЕКОНОМІКА І ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ»		10
Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.		4
1	Тема 2.1. Основні показники оцінки туристської діяльності.	2
2	Тема 2.2. Формування виробничої програми підприємств галузі туризму	2
Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму		6
3	Тема 4.1. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат туроператорів та турагентів. Розрахунок ціни турпродукту. Формування доходів та фінансових результатів туроператорів та турагентів	2
4	Тема 4.2. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат готельних підприємств. Розрахунок цін на готельні послуги. Формування доходів та фінансових результатів готельних підприємств	2
5	Тема 4.3. Особливості ціноутворення на ринку галузі туризму. Визначення витрат підприємств ресторанного господарства. Розрахунок цін на продукцію та послуги підприємств ресторанного господарства. Формування доходів та фінансових результатів підприємств ресторанного господарства	2

2.6 Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни і застосування їх при вирішенні конкретних розрахункових завдань, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами

Навчальним планом передбачено виконання курсової роботи за індивідуальним варіантом. Завдання та порядок виконання курсової роботи викладено в окремих методичних вказівках.

2.7 Самостійна робота студентів

Набуття і закріплення знань з дисципліни «Економіка і ціноутворення в галузі туризму» неможливо без самостійної роботи студентів. Крім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, з дисципліни передбачено виконання студентами таких видів самостійної роботи:

- 1) вивчення законодавчих, нормативних та інструктивних матеріалів;
- 2) вивчення додаткової літератури з окремих питань курсу;
- 3) підготовка до практичних (семінарських) занять;
- 4) виконання курсової роботи;
- 5) підготовка до поточного й підсумкового контролю;

При вивченні законодавчих, нормативних та інструктивних матеріалів студенту необхідно вести конспект першоджерел. Контроль за вивченням законодавчих, нормативних та інструктивних матеріалів здійснюють на практичних заняттях при перевірці конспектів першоджерел та при опитуванні на заняттях.

Підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання курсової роботи здійснюються за вимогами окремих методичних вказівок до практичних занять, виконання курсової роботи та самостійної роботи.

Самостійна робота студента за всіма видами контролюється викладачем під час опитування на практичних(семінарських) заняттях, при перевірці та захисті курсової роботи, здійсненні поточного контролю за змістовими модулями та підсумкового контролю з дисципліни (іспит) і враховується в оцінках на всіх рівнях контролю.

2.8 Запитання для самоконтролю

Змістовий модуль 1.1 Особливості визначення економічних показників обсягів роботи та використання трудових ресурсів підприємств галузі туризму.

1. Наведіть визначення галузі туризму.
2. Вкажіть характерні особливості галузі туризму.
3. Назвіть основні складові компоненти галузі туризму.
4. Назвіть основні цілі державного регулювання в галузі туризму.
5. Які органи державного управління регулюють туристську діяльність в Україні?
6. Назвіть основні показники оцінки туристської діяльності.

7. Що характеризує показник нетто-інтенсивність розвитку туризму?
8. Що характеризує показник бруutto-інтенсивність розвитку туризму?
9. Які існують способи розрахунку коефіцієнта нерівномірності туристських потоків за часом?
10. Як визначається виробнича програма туроператорських та турагентських підприємств?
11. Як визначається виробнича програма готельних підприємств?
12. Як визначається виробнича програма підприємств ресторанного господарства?
13. Назвіть показники оцінки стану та ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах галузі туризму.
14. Які форми оплати праці використовуються на підприємствах галузі туризму?
15. Які засоби мотивації праці використовуються на підприємствах галузі туризму?

Змістовий модуль 1.2 Особливості ціноутворення на підприємствах галузі туризму

1. Які методи ціноутворення використовуються на підприємствах галузі туризму?
2. За якими ознаками можна класифікувати витрати підприємств галузі туризму?
3. Назвіть особливості визначення витрат туроператорів та турагентів.
4. Як визначається ціна турпродукту?
5. Назвіть складові ціни турпродукту.
6. Як утворюються доходи туроператорів та турагентів?
7. Назвіть особливості визначення витрат готельних підприємств.
8. Як визначається ціни на послуги готельних підприємств?
9. Як утворюються доходи готельних підприємств?
10. Назвіть особливості визначення витрат підприємств ресторанного господарства.
11. Як визначається ціни на продукцію та послуги підприємств ресторанного господарства?
12. Як утворюються доходи підприємств ресторанного господарства?
13. Як формується цінова політика підприємств галузі туризму?
14. Які цінові стратегії використовуються на підприємствах галузі туризму?
15. Як здійснюється обґрунтування цінових стратегії на підприємствах галузі туризму?

2.9 Система поточного і підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів з дисципліни «Економіка і ціноутворення на підприємствах галузі туризму» передбачає ви-

ставлення оцінок за всіма формами навчальної роботи передбачені навчальним планом з даної дисципліни..

Перевірка і оцінювання знань студентів здійснюється через:

- 1) оцінювання роботи студентів у процесі практичних (семінарських) занять;
- 2) проведення поточного тестового контролю за змістовими модулями;
- 3) проведення підсумкового контролю з дисципліни (іспит).

Загальне модульне оцінювання з дисципліни здійснюється за накопичувальною системою і передбачає оцінювання роботи студентів за двома змістовими модулями та підсумкове залікове оцінювання знань студентів;

Складові оцінки за змістовий модуль наведені у табл. 2.9.

Оцінки за змістові модулі виставляються в екзаменаційну відомість.

Проведення іспиту здійснюється через тестування.

Екзаменаційне завдання містять усі обов'язкові елементи екзаменаційного білету і складається з тестового завдання та практичного завдання.

Екзаменаційні тестові завдання містять необхідну кількість запитань і декілька відповідей на кожне запитання. При тестуванні студент заносить номери правильних відповідей у спеціальний бланк. Оцінювання відповідей студента здійснюється з розрахунку 30 балів за правильні відповіді на усі тестові запитання.

Практичне завдання передбачає розв'язання декількох нескладних завдань, які оцінюються із розрахунку 10 балів за правильне розв'язання усіх завдань.

Таким чином оцінка знань студента денної форми навчання з дисципліни в цілому визначається як арифметична сума таких складових оцінок:

оцінки за змістовий модуль 1.1 – від 0 до 30 балів;

оцінки за змістовий модуль 1.2 – від 0 до 30 балів;

оцінки за іспит – від 0 до 40 балів.

При оцінюванні знань з дисципліни студенту заочної форми навчання необхідно відповісти на тестові запитання за двома змістовими модулями і на тестові запитання підсумкового контролю (іспиту).

Однак враховуючи обмеженість часу, який відводиться на заліково-екзаменаційну сесію для студентів заочної форми навчання, викладачем може бути проведено тестування у спрощеній формі.

Таблиця 2.9 – Складові оцінки за змістові модулі 1.1 та 1.2 для студентів денної форми навчання

Вид робіт, що оцінюється	Оцінка	Примітка
Тестування за змістовим модулем.	0 – 15	Тести містять 30 запитань на перевірку знань та навичок, одержаних під час аудиторних занять та самостійної роботи. Оцінка визначається діленням кількості правильних відповідей на 2 з округленням за арифметичними правилами.
Робота на практичних заняттях.	0 – 10	Визначається за оцінками, які студент одержує під час практичних занять таким чином: 1,25 бала за оцінку 5; 1 бал за оцінку 4; 0,75 бала за оцінку 3; 0 балів за оцінку 2.
Системність і своєчасність у роботі.	5	Студент одержує цю оцінку, якщо протягом змістового модуля він працював систематично і виконав усі заплановані роботи своєчасно. Якщо хоча б один із запланованих видів робіт не виконано своєчасно, студент цю оцінку не одержує.
Загальна оцінка за один модуль	0 – 30	

Тестові завдання для підсумкового контролю (іспиту) складаються з двох частин, які містять тестові завдання за матеріалом відповідних змістових модулів. Відповіді студента викладач оцінює за кожною частиною окремо у межах від 0 до 25 балів і виставляє оцінки за змістові модулі, після чого розраховується оцінка за іспит. Оцінка за іспит визначається в межах від 0 до 50 балів як сума оцінок за відповідні змістові модулі. В цьому випадку оцінка знань студента заочної форми навчання з дисципліни в цілому визначається як арифметична сума таких складових оцінок:

оцінки за змістовий модуль 1.1 – від 0 до 25 балів;

оцінки за змістовий модуль 1.2 – від 0 до 25 балів;

оцінки за іспит – від 0 до 50 балів.

Оцінки за два змістових модулі, оцінка за підсумковий контроль (іспит) та оцінка за дисципліну в цілому виставляються в екзаменаційну відомість.

Оцінка за дисципліну в цілому виставляється в екзаменаційну відомість за п'ятибальною та стобальною шкалою. Співвідношення між оцінками за різними шкалами вказано в табл. 2.10.

Курсова робота оцінюється окремо і виставляється у відповідну відомість з курсового проектування по даній дисципліні.

**Таблиця 2.10 – Відповідність оцінок за національною шкалою
оцінкам за шкалою ECTS**

Кількість набраних балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
91 – 100	Відмінно	A
81 – 90	Добре	B
71 – 80	Добре	C
61 – 70	Задовільно	D
51 – 60	Задовільно	E
26 – 50	Незадовільно з можливістю повторного оцінювання	FX
0 – 25	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу	F

2.10 Список літератури рекомендованої для вивчення дисципліни

1. Азар В.И. Экономика и организация международного туризма. – М.: экономика, 2000. – 345 с.
2. Байназаров Ю.К. Статистические методы оценки деятельности туристских предприятий (объединений) и повышение их роли в условиях полного хозяйственного расчета. – м.: Турист, 2003. – 230 с.
3. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
4. Жукова М.А. Индустрия туризма: менеджмент организаций. – М. Финансы и статистика, 2003. – 200 с.
5. Здоров А.Б. Экономика туризма: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
6. Кузнецов В., Маханько О. Усе про облік та організацію громадського харчування. – 3-те вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2007. – 320 с.
7. Ладыженская Р.С. Экономика туризма: Учеб. Пособие. – Харьков, 2004. – 214 с.
8. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Планування діяльності туристичних підприємств: Навч. посібник. - К.: Знання, 2005. – 241 с.
9. Методика розрахунку обсягів туристичної діяльності, затверджена наказом Державної туристичної адміністрації України і Державним комітетом статистики, 12.11.2003 р. № 142/394.
10. Экономика и организация туризма. Международный туризм / Е.Л. Грачева, Ю.В. Забаев, Д.К. Исаев и др.; под ред.. Н.А. Рябовой, Ю.В. Забаева, Е.Л.Драчевой. – М.: КНОРУС, 2005, - 576 с.
11. Усе про облік та організацію готельного бізнесу. – 3-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.
12. Усе про облік та організацію туристичної діяльності. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Програма навчальної дисципліни та
робоча програма навчальної дисципліни
«Економіка і ціноутворення в галузі туризму»
(для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання напряму
підготовки 6.020107 – "Туризм")

Укладачі: **ПОГАСІЙ** Сергій Олександрович
НОХРІНА Лариса Анатоліївна

В авторській редакції
Комп'ютерна верстка: *Ю. Ю. Конюшенко*

План 2010, поз. 277 Р

Підп. до друку 05.09.2011 р.	Формат 60x84/16
Друк на ризографі	Ум. друк. арк. 1,2
Тираж 10 пр.	Зам. № 7326

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4064 від 12.05.2011 р.